

DO'S AND DON'TS

TAX SHELTER FINANCIERINGEN

Podiumkunsten

Januari 2018

Inhoud

1. Regulering

- 1.1. Welke wetgeving is van toepassing op de tax shelter voor podiumkunsten (“tax shelter”)?
- 1.2. Op welke ondernemingen is de tax shelter van toepassing?
- 1.3. Op welke investeerders is de tax shelter van toepassing?
- 1.4. Welke werken kunnen gefinancierd worden?
- 1.5. Is tax shelter een financiering of een investering?
- 1.6. Moet de producent een erkenning of licentie aanvragen voor een tax shelter financiering?
- 1.7. Zijn er specifieke regels voor het benaderen van investeerders?

2. Financieringsmechanisme

- 2.1. Wie zijn de betrokken partijen in een tax shelter financiering?
- 2.2. Welke adviseurs heb je nodig?
- 2.3. Welke bedragen kunnen opgehaald worden met tax shelter?
- 2.4. Welk type van contracten worden gebruikt bij tax shelter?
- 2.5. Hoe lang duurt een financierings-ronde?

3. Budgettering & financieringsbehoefte

- 3.1. Is de tax shelter een ‘one stop shop’ financiering voor een podiumwerk?
- 3.2. Op basis van welke data wordt de hoogte van een tax shelter financiering bepaald?
- 3.3. Wat zijn de inhoudelijke voorwaarden waaraan die productie-uitgaven dienen te voldoen om in aanmerking te komen als berekeningsbasis voor de financiering?
- 3.4. Wat zijn de procedurele voorwaarden waaraan de productie-uitgaven moeten beantwoorden om in aanmerking te komen als berekeningsbasis voor de financiering?

4. Belastingkwesties

- 4.1. Wat zijn de gevolgen van de toepassing van een tax shelter financiering voor de belastingpositie van de producent?
- 4.2. Welke structuren zijn er voorhanden om de belastingimpact (zie 4.1) op de onderneming te minimaliseren?
- 4.3. Wat is de impact van de vennootschapsbelasting op de ontvangen subsidies?

5. Informatie & Aansprakelijkheid

- 5.1. Welke informatieve verplichtingen bestaan er ten aanzien van bevoegde autoriteiten?
- 5.2. Welke informatieve verplichtingen bestaan er ten aanzien van investeerders?
- 5.3. Wat is het aansprakelijkheidsrisico en wie draagt dit?

1. Regulering

1.1. Welke wetgeving is van toepassing op de tax shelter voor podiumkunsten (“tax shelter”)?

De tax shelter is een fiscale gunstmaatregel die wordt geregeld door artikel 194 ter van het Wetboek Inkomstenbelasting. Artikel 194 ter zet de voorwaarden uiteen waaraan (i) het podiumwerk, (ii) producent en investeerder en (iii) de productie uitgaven dienen te voldoen om in aanmerking te komen voor financiering onder de tax shelter wetgeving.

Indien die voorwaarden worden nageleefd, kan de producent financiering ophalen bij investeerders die in ruil een fiscale vrijstelling krijgen (een voorlopige bij storting van de sommen en een definitieve bij afgifte van het taks shelter attest door de bevoegde instantie) die wordt berekend in functie van het geïnvesteerde bedrag. Het financieringsbedrag dat door de investeerders ter beschikking kan worden gesteld aan de producent, wordt berekend op basis van een percentage van het productiebudget.

1.2. Op welke ondernemingen is de tax shelter van toepassing?

De tax shelter is van toepassing op producenten die onder de vorm van vennootschappen werken en die als voornaamste doel de productie en ontwikkeling van nieuwe podiumproducties hebben. Onder “Vennootschappen” wordt alle rechtspersonen (ook de VZW's) verstaan voor zover dat zij aan de vennootschapsbelasting onderworpen zijn.

1.3. Op welke investeerders is de tax shelter van toepassing?

De investeerders die gebruik willen maken van de gunstmaatregel moeten binnenlandse vennootschappen zijn of Belgische inrichtingen (d.i. een lokaal kantoor van een buitenlandse vennootschap) van vennootschapsplichtige niet-inwoners. Ook Investeerders die de vorm hebben aangenomen van een VZW kunnen investeren op voorwaarde dat ze onderworpen zijn aan de vennootschapsbelasting.

1.4. Welke werken kunnen gefinancierd worden?

Het moet gaan om nieuwe podiumproducties die door de Vlaamse Gemeenschap (aanvraag via KIOSK) of Brussels Gewest (FOD Wetenschapsbeleid – Belspo) zijn erkend als Europees podiumwerk. Onder “podiumproducties” wordt verstaan live opvoeringen van theater, circus, straattheater, opera, klassieke muziek, dans of muziektheater met inbegrip van musical en ballet. Een loutere opname komt dus niet in aanmerking. Kenmerkend voor elk van die podiumproducties is een uitgewerkt scenario. Ook combinaties van podiumkunsten komen in aanmerking onder de noemer ‘totaalspektakel’. Om als nieuwe te worden beschouwd, moet het scenario, de theathertekst, de regie of de scenografie nieuw zijn of moet het om een herinterpretatie van een bestaand werk gaan.

1.5. Is tax shelter een financiering of een investering?

De tax shelter houdt kenmerken in zich van zowel een financiering als een investering. Het is een investering omdat de investeerder geld ter beschikking stelt van de producent zonder een terugbetalingsschema. In ruil voor de investering krijgt de investeerder geen aandeel in het investeringsvehikel maar wel een fiscaal voordeel. Vanuit dat opzicht leunt de tax shelter eerder aan bij een vermogensfinanciering (d.i. een structurele duurzame onderneming in/of buiten het kapitaal van een onderneming).

Anderzijds kan de investeerder een interestvergoeding overeen komen met de producent voor de periode te rekenen vanaf de terbeschikkingstelling van de geldsommen tot het moment waarop de investeerder de definitieve fiscale vrijstelling (ingevolge de investering) ontvangt van de regulerende overheid. In dat opzicht leunt de tax shelter investering eerder aan bij een schuldfinanciering.

1.6. Moet de producent een erkenning of licentie aanvragen voor een tax shelter financiering?

Doorheen het proces van een tax shelter financiering moeten verschillende erkenningen worden verleend door bevoegde instanties. Al die erkenningen en certificaten moeten aangevraagd worden door de producent. Vooreerst dient de producent een erkenning aan te vragen als producent bij de FOD Financiën. Vervolgens dient er een aanvraag ingediend te worden bij de bevoegde gemeenschap (Vlaanderen: KIOSK, Brussel-Hoofdstad: POD Wetenschapsbeleid/ belspo) om een erkenning te krijgen als Europees Podiumwerk. Bij voltooiing van de productie dient er vervolgens een nieuw attest aangevraagd te worden waarmee de bevoegde gemeenschap (Vlaanderen: CJCM en Brussel-Hoofdstad: Belspo) zich akkoord verklaart dat de productie is voltooid. Tenslotte dient er een dossier ingediend te worden met alle attesten en erkenningen, budget en boekhouding (inclusief verdeling productie-uitgaven) bij de Cel Tax Shelter van de FOD Financiën die een onderzoek zal starten naar de naleving van de regels van de Tax Shelter reglementering. Ingeval van een positief resultaat, zal de Cel Tax Shelter een tax shelter attest overhandigen aan de producent dat kan overgemaakt worden aan de investeerder zodat de investeerder in aanmerking komt voor een definitieve belastingvrijstelling.

1.7. Zijn er specifieke regels voor het benaderen van investeerders?

De contacten met investeerders worden beheerst door de bepalingen van de wet van 16 juni 2006 op de openbare aanbiedingen van beleggingsinstrumenten. Dit houdt concreet in dat de Producent een prospectus dient te publiceren, of minstens bepaalde regels in acht dient te nemen bij het benaderen van investeerders (zie punt 5.2).

2. Financieringsmechanisme

2.1. Wie zijn de betrokken partijen in een tax shelter financiering?

In een typische tax shelter financiering zijn er drie betrokken partijen (producent, investeerders, bevoegde autoriteiten – zie punt 1.6).

2.2. Welke adviseurs heb je nodig?

Voor tax shelter financieringen die een bepaalde omvang hebben (meer dan 50.000 EUR) en een a-typische structuur hebben (omwille van het gebruik van co-producties of afzonderlijke productie-entiteiten), is het aangewezen een beroep te doen op een tussenpersoon die met zijn reputatie en expertise tegen vergoeding een aantal taken kan overnemen.

Tussenpersonen kunnen zo een belangrijke rol spelen bij het zoeken naar investeerders indien het eigen netwerk van de producent te weinig geschikte partners oplevert.

2.3. Welke bedragen kunnen opgehaald worden met tax shelter?

Voor de optimale investering (d.i. met het beste rendement vanuit het standpunt van de investeerder) moet er +/- 30 % van de volledige financieringsbehoefte voor een podiumproductie opgehaald worden met tax shelter: Het tax shelter attest waarmee de fiscale vrijstelling voor de investeerder wordt bepaald, is gelijk aan maximaal 70 % van het budget voor de productie (zie, punt 3.3). Voor een productie van 1000 EUR zal dus maximum 700 EUR in aanmerking komen om de (definitieve) fiscale vrijstelling te bepalen. Bovendien moet de waarde van het attest in verhouding staan tot het geïnvesteerde bedrag. De voorlopige (berekend op investeringsbedrag) en definitieve vrijstelling (berekend op een percentage van et taks shelter attest) moeten op elkaar afgestemd zijn om een optimaal

rendement te halen. De ideale verhouding wordt bereikt bij een investering van +/- 44% van de waarde van het tax shelter attest d.i. het bedrag waarbij de voorlopige fiscale vrijstelling gelijk zal zijn aan de definitieve fiscale vrijstelling (44% van 700 is gelijk aan +/- 300 EUR of 30% van het budget van de podiumproductie). Dit betekent niet dat meer of minder investeren wettelijk niet kan. Wel is het zo dat als men minder investeert, men de volledige tax shelter-capaciteit niet benut. Investeert men meer, verliest de investeerder aan rendement. De enige drempel die wettelijk is vastgelegd is dat de tax shelter financiering niet meer mag bedragen dan 50% van het totale budget.

2.4. Welk type van contracten worden gebruikt bij tax shelter?

In een typische tax shelter financiering sluit de investeerder en de producent een raamovereenkomst waarin het bedrag van de investering en algemene voorwaarden worden opgenomen. De algemene voorwaarden bevatten eventuele waarborgen die de partijen aan elkaar geven omtrent de naleving van de wettelijke en andere voorwaarden. De raamovereenkomst dient voorgelegd te worden ter goedkeuring aan de Cel Tax Shelter van FOD Financien binnen één maand na de ondertekening. Een standaard raamovereenkomst is opgenomen in de contract database van Cultuurloket.

De ondertekening doet ook een aantal termijnen lopen. Na ondertekening van de raamovereenkomst moeten de geldsommen door de investeerder binnen de drie maanden betaald worden. De uitgaven moeten gebeuren door de producent binnen een periode van 24 maanden en uiterlijk 1 maand na de première. De financiële interestvergoeding, indien overeengekomen met investeerder, dient maximaal 18 maanden na ter beschikking stelling van de fondsen te worden betaald door de producent.

2.5 Hoe lang duurt een financierings-ronde?

De looptijd van een financiering is afhankelijk van de specifieke kenmerken van elk podiumwerk. Tussen ondertekening van de raamovereenkomst tot aan de afgifte van het tax shelter attest kan in ieder geval maximaal een periode van 4 jaar verstrijken. Op 31/12 van het vierde jaar na ondertekening dient het attest wettelijk verplicht te worden afgeleverd.

Voor het bepalen van de looptijd dient er uiteraard ook rekening gehouden te worden met een periode voor een soort van rentabiliteitsstudie voorafgaand aan de ondertekening van de raamovereenkomst waarin het budget op punt wordt gesteld en contact met investeerders wordt gezocht.

3. Budgettering & financieringsbehoefte

3.1. Is de tax shelter een 'one stop shop' financiering voor een podiumwerk?

Een tax shelter financiering moet bekeken worden als onderdeel van een financieringsmix. Omwille van de wettelijke investeringsbeperking van 50% van het budget en de optimaliseringsformule van het rendement voor de investeerder (30% van budget) dienen ook andere financieringsmiddelen worden gezocht.

Tax shelter is daarom eerder een vorm van "GAP Financing" waarmee de laatste 30% of 50% wordt opgehaald.

3.2. Op basis van welke data wordt de hoogte van een tax shelter financiering bepaald?

De hoogte van de financiering wordt bepaald door de hoogte van de productieuitgaven voor een podiumproductie. De uitgaven moeten dus zorgvuldig gebudgetteerd worden.

Het is aan te raden een analytische boekhouding te voeren (als onderdeel van het in te dienen dossier voor het bekomen van een tax shelter attest). Alhoewel geen wettelijke verplichting heeft een analytische boekhouding het voordeel van een creëren van goodwill bij de bevoegde overheidsinstanties. Bovendien laat dergelijke boekhouding een betere verdediging van het dossier toe. Er zijn op de markt verschillende spelers die zich specialiseren in het opzetten van dergelijke boekhouding voor ondernemingen en VZW's die niet bekend zijn met dergelijke boekhouding.

Het budget moet zorgvuldig opgesteld worden omwille van de regel dat de productie moet uitgevoerd worden met minstens het voorziene budget aan uitgaven. Indien er in de praktijk minder uitgaven gebeuren dan gebudgetteerd, kan dit leiden tot discussies met de bevoegde autoriteit naar aanleiding van de afgifte van het tax shelter attest.

3.3. Wat zijn de inhoudelijke voorwaarden waaraan die productie-uitgaven dienen te voldoen om in aanmerking te komen als berekeningsbasis voor de financiering?

Voor het podiumwerk moeten voldoende productie-uitgaven gedaan worden binnen de Europese Economische Ruimte (dit worden de kwalificerende uitgaven genoemd in de wetgeving op de tax shelter). De fiscale waarde van het tax shelter attest wordt in eerste instantie bepaald als 70% van de in de EER verrichte uitgaven. Minimaal 70% van de EER uitgaven moet rechtstreeks verbonden zijn aan de productie en de exploitatie van het podiumwerk. Bovendien moeten de producenten de uitgaven doen in België ten belope van 90% van de fiscale waarde van het tax shelter attest (d.i. 63% van de uitgaven in de EER). De uitgaven in België moeten bovendien belastbare uitgaven zijn voor diegene die ze ontvangen. Belastbare uitgaven betekent belastbaar in de personenbelasting of vennootschapsbelasting. Dit brengt met zich mee dat roerende inkomsten zoals auteursrechten uitgesloten zijn als kwalificerende uitgave. Dit betekent ook dat arbeidskosten van of vergoedingen voor vrijwilligers niet in aanmerking komen als kwalificerende uitgaven.

De wet geeft een opsomming van de rechtstreekse (o.a. lonen en sociale lasten van regisseurs, artiesten en technici) en onrechtstreekse (o.a. uitgaven voor administratieve, juridische en financiële begeleiding) uitgaven die in aanmerking komen.

Concreet betekent dit dat een productie met een budget van 1000 EUR EER uitgaven waarvan 400 rechtstreekse uitgaven en 600 niet-rechtstreekse uitgaven en waarvan 540 van de rechtstreekse uitgaven in België zijn gedaan en belastbaar zijn, in aanmerking kan komen voor een (i) tax shelter attest ter waarde van +/- 570 EUR (d.i. 400 moet 70% bedragen van de EER uitgaven die in aanmerking komen om de fiscale waarde van het tax shelter attest te berekenen oftewel 700 EUR in 130 EUR om tekort aan rechtstreekse uitgaven te compenseren. De uitgaven in België bedragen in dit voorbeeld effectief 90% van herberekend tax shelter attest waardoor er in dit voorbeeld (ii) een potentiële investering ter waarde van (optimaal) 171 EUR en (wettelijk) maximum 285 EUR mogelijk is.

3.4. Wat zijn de procedurele voorwaarden waaraan de productie-uitgaven moeten beantwoorden om in aanmerking te komen als berekeningsbasis voor de financiering?

De uitgaven die recht geven op een attest moeten:

- (i) Gedaan worden binnen 24 maanden na ondertekening van de raamovereenkomst en ten laatste 1 maand na de premiere van het podiumwerk.
- (ii) De prestaties waarop de uitgaven betrekking hebben moeten binnen de termijn onder (i) ook werkelijk plaatsvinden en ook werkelijk betaald zijn of het karakter van zekere en vaststaande schuld hebben gekregen volgens de boekhoudwetgeving.
- (iii) Herfacturatie van uitgaven gedaan binnen een termijn van 6 maanden voor de ondertekening van de raamovereenkomst is uitgesloten.
- (iv) Overheadkosten kunnen in aanmerking komen mits redelijk aanvaardbare versleuteling.

4. Belastingkwesties

4.1. Wat zijn de gevolgen van de toepassing van een tax shelter financiering voor de belastingpositie van de producent?

Ingevolge het gebruik van de tax shelter financiering zal de producent onderworpen worden aan de vennootschapsbelasting. Voor vennootschappen verandert dit niets aan de bestaande fiscale werking en impact. VZW's daarentegen die voor de toepassing van de tax shelter onderworpen waren aan de rechtspersonenbelasting, zullen vanaf het aanslagjaar dat is gekoppeld aan het belastbaar tijdperk waarin de raamovereenkomst is gesloten en voor drie opeenvolgende aanslagjaren, onderworpen worden aan de vennootschapsbelasting.

Door onderwerping aan de vennootschapsbelasting zullen de VZW's belast worden op hun globaal resultaat (inclusief inkomsten van andere activiteiten die niet verbonden zijn aan de tax shelter) en niet langer op bepaalde categorieën van inkomsten. Daarmee is onmiddellijk duidelijk dat het gebruik van tax shelter in principe fiscaal minder voordelig zal zijn voor VZW. De enige uitzondering is de verlieslatende VZW. Verliezen kunnen (i.t.t. tot de rechtspersonenbelasting) aangewend worden om afgezet te worden tegen inkomsten in de vennootschapsbelasting waardoor de belastingdruk zal dalen. Een onderneming met een jaarlijks verlies van 100 EUR kan dat verlies meenemen of overdragen naar een volgend boekjaar en dit in mindering brengen van de eventuele winsten dat boekjaar.

Het is dan ook aan te raden om voorafgaand aan de het opstarten van een tax shelter financiering, een grondig fiscaal boekenonderzoek te doen (of laten doen door fiscaal experts) om inzage te krijgen in de toekomstige belastingdruk. Cultuurloket kan u bijstaan in die analyse.

4.2. Welke structuren zijn er voorhanden om de belastingimpact (zie 4.1) op de onderneming te minimaliseren?

Het is mogelijk om de tax shelter financiering via een afzonderlijke rechtspersoon op te halen op voorwaarde dat dit vehikel als een echte productie entiteit kan worden beschouwd. De bestaande organisatie wordt dan gevrijwaard van onderwerping aan de vennootschapsbelasting en loopt minder gevaar op een aansprakelijkheidsvordering ingevolge het niet verkrijgen van tax shelter attest (zie, punt 5.2). De keerzijde van de medaille is dan dat de overheadkosten van de organisatie in principe niet (tenzij via de

techniek van onderaanneming die de ruling-dienst heeft uitgewerkt voor de tax shelter financiering) in rekening kunnen genomen worden door de rechtspersoon die de productie doet voor de berekening van haar budget. De techniek van een aparte productie-entiteit is vaak aangewezen voor ondernemingen of VZW's wiens voornaamste activiteit niet bestaat in de productie van podiumwerken. Doorslaggevend element om het criterium van 'de voornaamste bezigheid' te bepalen is de resultatenrekening van de onderneming. De auteursrechten op het podiumwerk zijn derhalve niet doorslaggevend. Die auteursrechten kunnen in principe bij de bestaande organisatie blijven (d.i. in de veronderstelling dat zij werkt in onderaanneming voor het productievehikel) zonder dat dit een impact heeft op de onontvankelijkheidsvoorwaarden voor een tax shelter financiering.

Er zijn bovendien nog een aantal aandachtspunten waarmee rekening dient gehouden te worden bij het gebruik van een aparte rechtspersoon voor de productie van het podiumwerk. Zo moet de wetgeving op de terbeschikkingstelling worden gerespecteerd bij het 'uitlenen' van personeel of doorfactureren van personeelskosten. Alsook is de overdracht van subsidies niet zomaar toegelaten onder het kunstendecreet.

4.3. Wat is de impact van de vennootschapsbelasting op de ontvangen subsidies?

Een aan de vennootschapsbelasting onderworpen kunstenaarorganisatie in de vorm van een VZW zal nog steeds aanspraak kunnen maken op reeds toegekende subsidies alsook op toekomstige subsidies. De onderwerping aan de vennootschapsbelasting kan wel een impact hebben op het beschikbare bedrag van de subsidies. De subsidies zullen in principe deel uitmaken van het belastbaar resultaat. Enkel een spreiding van de subsidies over verschillende belastbare periode kan hiervoor een oplossing bieden. Wat de aangelegde reserves betreft (subsidies die de kosten van het werkjaar overschrijden), is via een ministerieel besluit aanvaard dat die reserves als belaste reserves beschouwd kunnen worden waardoor er geen fiscaal gevolg zou mogen zijn voor reserves die de VZW in een boekjaar dat de onderwerping aan de vennootschapsbelasting voorafgaat onder het kunstendecreet zou hebben aangelegd.

5. Informatie & Aansprakelijkheid

5.1. Welke informatieve verplichtingen bestaan er ten aanzien van bevoegde autoriteiten?

Ten aanzien van de bevoegde autoriteiten zijn de informatieve verplichtingen tweedelig. Er is vooreerst de verplichting om een zo volledig mogelijk dossier in te dienen bij de Cel Tax Shelter van de FOD Financien. Het dossier bestaat o.a. uit de attesten van de bevoegde gemeenschappen (erkenning producent, erkenning podiumwerk, certificaat van voltooiing), de volledige analytische boekhouding en een opsplitsing van de uitgaven (EER – België – rechtstreeks/onrechtstreeks).

Een tweede verplichting houdt verband met het feit dat de tax shelter een financieel product is dat onderworpen is aan de regels van openbare aanbidding van beleggingsinstrumenten. Die regels leggen de verplichting op om een prospectus (d.i. informatief document waarin risico's van podiumwerk en productievennootschap worden uiteengezet) te publiceren bij het benaderen van investeerders waarin het podiumwerk en haar risico's worden opgesomd. VZW's kunnen genieten van een vrijstelling van prospectus (art. 16 §1, 8° van de wet op de openbare aanbiddingen). Doch ook onder de bovenvermelde uitzondering dienen VZW's nog te voldoen aan bepaalde informatieverplichtingen in hun communicatie naar de markt

toe (bijvoorbeeld in het kader van informatieve folders).

Wat de rechtspersoon-producent betreft (andere dan de VZW) is het aan te raden voorafgaandelijk aan het uitgeven van reclamemateriaal of meldingen op de websites, contact te hebben met een juridisch raadgever. Cultuurloket kan u daarbij kosteloos bijstaan. Onder de wet wordt immers elke tot personen gerichte mededeling onder welke vorm ook of en met om het even welk middel als een "openbare aanbidding" beschouwd.

5.2. Welke informatieve verplichtingen bestaan er ten aanzien van investeerders?

Ten aanzien van investeerders zijn er ook een aantal informatieve verplichtingen na te leven. Die worden meestal vertaald in de vorm van algemene voorwaarden bij de raamovereenkomst. Het gaat in het bijzonder om waarborgen omtrent de naleving van de regelgeving in het kader van de tax shelter wetgeving. Die waarborgen hangen nauw samen met de aansprakelijkheid van de producent wegens het niet bekomen van een tax shelter attest (zie, punt 5.3)

5.3. Wat is het aansprakelijkheidsrisico en wie draagt dit?

Het risico bestaat (omwille van tal van redenen: niet volledig dossier, niet naleven regels in verband met maximale investering of te weinig gedane uitgaven, ...) dat het tax shelter attest niet wordt afgegeven. Dit houdt in dat de investeerder zijn rendement ziet verloren gaan. Het is mogelijk dat de investeerder dit kan verhalen op de producent in de mate dat dit voorzien is in de raamovereenkomst. In raamovereenkomsten van tussenpersonen is er standaard een vrijwaringsclausule voorzien ten laste van de producent (d.i. een clausule die de verplichtingen met zich meebrengt de andere partij te vergoeden indien bepaalde verklaringen en waarborgen uit de raamovereenkomst met de voeten worden getreden). Meteen moet daar aan toegevoegd worden dat dergelijke vrijwaring wordt afgedekt door een verplichte verzekering die de tussenpersoon zal aanbieden aan de producent. Er is dus een risico maar dit is beheersbaar aan een minimale kost. In raamovereenkomsten tussen producent en investeerder zonder tussenkomst van een tussenpersoon, staat het de producent vrij om al dan niet (na onderhandeling met de investeerder) een vrijwaringsclausule op te nemen. Dit is geen verplichting. Een onderhandelde tussenoplossing is bijvoorbeeld het opnemen van reeks waarborgen en garanties zonder een expliciete vrijwaring voor het ontbreken van het attest.